

Prof. JEFFREY D. SACHS

Moskova'dan Soçi'ye

1991 yılında çoğu kişi Rusya'nın enflasyonu düşüremeyeceğini, pazar ekonomisine geçemeyeceğini veya dünya pazarlarında etkin rekabet edemeyeceğini düşünüyordu. 20 senenin ardından, Rusya bu kuşkucuları haksız çıkardı. Evet, Rusya hâlâ petrole ve gaza çok bağımlı, iş dünyasında ve devlette şeffaflık, açıklık ile rekabet konusunda gideceği çok yol var. Ama yine de iyi yönde ilerliyor.

Jeffrey D. Sachs
Columbia Üniversitesi'nde
Sürdürülebilir Kalkınma
Profesörü, Sağlık Politikası
ve Yönetimi Profesörü
ve Dünya Enstitüsü
Direktörüdür. Ayrıca
Birleşmiş Milletler Genel
Sekreteri'ne Milenyum
Kalkınma Hedefleri
konusunda Özel
Danışmanlık yapmaktadır.

Soçi'deki Kış Olimpiyatları 1980 yılındaki Soğuk Savaş dönemi Moskova Yaz Oyunları'ndan bu yana Rusya'nın ev sahipliği yaptığı ilk olimpiyat. Elbette, aradan geçen zamanda siyasi arenada çok şey değişti. Ama bugünün oyunları Rusya'nın yakın ekonomik geçmişine dönüp bakmak ve aynı zamanda geleceğe göz atmak için de bir fırsat doğuruyor.

Sovyetler Birliği'nin 1991 yılındaki çöküşünün ve sonrasındaki çalkantıları hatırlayan çoğu kişi Rusya'nın bugün ekonomik açıdan yoksul ve istikrarsız olduğunu ve parlamakta olan Çin'in de çok gerisinde kaldığını zanneder. Ama bu doğru değil. Uluslararası Para Fonu'na (IMF) göre, Rusya'nın 2013 yılındaki kişi başı milli geliri, alım gücü paritesi cinsinden ifadeyle, kabaca 18,600 dolar, yani Çin'in yaklaşık 100 bin dolarlık kişi başı milli gelirin neredeyse iki katı. Ve Dünya Bankası verilerine göre, aşırı yoksulluk oranı Çin'de 2009 yılındaki (elimizde verilerin olduğu en yakın yıl) %11.8'e kıyasla sıfıra yakın.

Evet, Rusya'nın ekonomisi son yıllarda hem sağlam makroekonomik politikalar hem de dünyada petrol ve gaz fiyatlarının artması nedeniyle

yükselişe geçti. Aslında, dünyada petrol fiyatlarının 1985 sonrasında aniden düşmesi 1980'lerin sonunda ve 1990'ların başında Sovyetler Birliği ve Rusya'da ortaya çıkan ağır ekonomik krizi körüklemişti. Eski SSCB Devlet Başkanı Mihail Gorbaçov ve eski Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin'in uyguladığı ekonomik reformların buna bağlı güçlü pruva rüzgârlarıyla karşı karşıya kaldığı düşünülecek olursa bu önemli bir noktadır.

RUSYA FİNANSAL İSTİKRARDA DA İYİ SONUÇLAR ELDE ETTİ

Başbakan Yegor Gaidar ve Maliye Bakanı Boris Fyodorov'a iki yıl boyunca (1992-1993) makroekonomik danışmanlık yaparak, Rusya'nın Sovyet döneminin son yıllarına damgasını vuran yüksek enflasyonu ve aşırı kıtlığı sona erdirmesine, Rusya'nın pazar ekonomisine geçişini başlatmasına yardımcı olmaya çalıştım. Komşu Polonya'da oldukça başarı sağlamış olan ve tıpkı Polonya'nın aldığı gibi, ABD, Avrupa ve IMF'den yerinde mali destek isteyen bir makroekonomik dengeleme stratejisi önerdim.

Ne yazık ki, benim ve diğer birçok kişinin öne-

rilerinin tersine, Batı gereken mali yardımı sağlamadı ve bunun sonucunda Rusya daha da şiddetli ekonomik ve finansal felaketle karşılaştı. O tarihte, Batı'nın eylemsizliğini ABD hükümetinin ve IMF'nin yetersizliğine vermiştim. Dönüp baktığımda, o zamanki Savunma Bakanı Dick Cheney gibi ABD'li yeni muhafazakârların yeni Rusya devletini zayıflatma amaçlı kasıtlı bir strateji uyguladığını açıkça görüyorum. ABD hükümeti 1990'ların ortalarında, petrol varlıklarının ahlaksızca özelleştirilmesi dâhil Rusya'da devlet mülklerinin yağmalanmasında suç ortaklığı yaptı.

İşin iyi tarafı, Rusya bu kötü dönemden kendini kurtardı. Rusya'nın yolsuzlukla bozulmuş pazar ekonomisi, Batı'nın ya da ABD hükümetinin yardımı olmasa da, kök saldı. Birkaç yıl süren politik sürtüşmelerin ve gereksiz gecikmenin ardından, makroekonomik istikrara ulaşıldı ve özellikle dünyadaki petrol ile gaz fiyatlarının yükselmeye başlamasıyla beraber, Rusya'daki ekonomik büyüme de geri geldi. 2001 ile 2013 yılları arasında Rusya'da GSMH yıllık ortalama %4,4 arttı.

Rusya finansal istikrar konusunda da iyi sonuçlar elde etti. IMF verilerine göre Rusya'nın 2013 yılı enflasyon oranı %6,9 ve işsizlik oranı %5,5 iken bütçe açığı GSMH'nin sadece %0,3'ü oldu. Ayrıca, Rusya'nın döviz rezervleri 500 milyar dolar gibi önemli bir seviyede bulunuyor. Ama Rusya kendi ekonomisini bir yerine iki büyüme motoruna dayandırırca daha da başarılı olabilir. Petrol ve gaz önümüzdeki yıllarda da, özellikle Çin önemli bir müşteri konumuna geldikçe, Rusya'ya büyük destek sağlamaya devam edecek.

RUSYA EKONOMİSİ İYİ YÖNDE İLERLİYOR

Sovyetler döneminde, Rusya uçaklardan bilgisayarlar ve gelişmiş makine ürünlerine kadar teknolojiyi temel alan çok çeşitli endüstriyel ürün imal etti. Çin endüstrisinden farklı olarak, Rusya'daki imalat dalları hem Soğuk Savaş hem de Sovyet planlaması sebebiyle dünya pazarlarından neredeyse tamamen kopuktu. Sovyet sonrası Rusya ticarete açılınca, buradaki endüstriyel girişimler özellikle de dinamik bilgi ve iletişim teknolojisi (ICT) sektöründe modern teknolojilerin çok gerisinde kaldı. İhmal, uluslararası ortakların olmaması ve mali kaos nedeniyle birçok endüstri çöktü. Ayakta kalanlar bunu güç bela başardı ve randımanı düşen ürünler daha çok eski Sovyet pazarına gönderildi.

Rusya'nın elinde nükleer enerji, ticari havacılık, ticari uzay teknolojisi (uydular ve GPS dahil), ICT donanımı ve yazılımı, elektrikli araçlar, yüksek hızlı tren, petrokimyasallar ile madencilik ve hidrokarbon sektörleri için ağır ekipman gibi bir dizi önemli ileri teknoloji endüstrisinde küresel bir rakip olmak için gereken yöntem bilimi, kalifiye mühendislik ve doğal kaynak tabanı mevcut. Bütün

bu endüstriler Çin, Afrika ve Hindistan gibi büyük pazarlarda talebin muazzam seviyelere çıkabilme potansiyelinden yararlanacak.

Ancak ileri teknoloji endüstrilerinin liderliğinde, uzun vadeli büyümenin sağlanması için yabancı oyunculara da açık olan özel sektör yatırımlarının teşvik edildiği bir iş ortamı gerekir. Ayrıca, sosyal ve politik ortam ileri teknoloji kullanan iş gücüne olanak sağlayarak çekici bir yaşam kalitesi sunmalı, sivil özgürlükleri garanti etmeli ve girişimcilikle yaratıcılığı desteklemelidir. Son olarak, ekonomik politikalar umut veren sektörlerde teknolojik gelişmeleri ve küresel teknik işbirliğini teşvik etmelidir.

Rusya'nın kısa süre önce Macaristan'da bir nükleer enerji santraline mali destek vermek üzere bir anlaşma imzalaması ve Türkiye'nin de aynı şeyi yapmaya niyetli olması önemli bir gelişme. Dünyadaki enerji sistemini karbondan arındırma çalışmaları kapsamında nükleer enerji talebi de artacak. Rusya'nın yeni reaktörleri güvenli ve başka yerlerde üretilenlerle rekabet edebilecek nitelikte görünüyor. Benzer biçimde, Rusların imal ettiği sivil uçakların, gelişmiş ICT hava elektroniği alanında Rus firmalarıyla beraber çalışabilecek olanlar başta olmak üzere, uluslararası firmalarla ortaklık halinde küresel pazara girdiğini de görebiliriz.

1991 yılında çoğu kişi Rusya'nın enflasyonu düşüremeyeceğini, pazar ekonomisine geçemeyeceğini veya dünya pazarlarında etkin rekabet edemeyeceğini düşünüyordu. 20 senenin ardından, Rusya bu kuşkucuları haksız çıkardı. Evet, Rusya hâlâ petrole ve gaza çok bağımlı, iş dünyasında ve devlette şeffaflık, açıklık ile rekabet konusunda gideceği çok yol var. Ama yine de iyi yönde ilerliyor. Rusya, önümüzdeki yıllarda akılcı bir ekonomik strateji izlemesi halinde 10 yıllar boyu GSMH'nin hızla arttığı, ileri teknolojik gelişmelerin olduğu, istikrarlı ve yüksek gelirli bir pazar ekonomisi haline gelebilir.

Telif Hakkı: Project Syndicate, 2013.

www.project-syndicate.org

Rusya finansal istikrar konusunda da iyi sonuçlar elde etti. IMF verilerine göre Rusya'nın 2013 yılı enflasyon oranı %6,9 ve işsizlik oranı %5,5 iken bütçe açığı GSMH'nin sadece %0,3'ü oldu. Ayrıca, Rusya'nın döviz rezervleri 500 milyar dolar gibi önemli bir seviyede bulunuyor.